

شعر زمان ما

۶

سیمین بهبهانی

شعر سیمین بهبهانی از آغاز تا امروز

شعرهای برگزیده

تفسیر و تحلیل موفق ترین شعرها

از

فیض شریفی

مؤسسه انتشارات نگاه

فهرست

- سخن ناشر ۹
- پیش‌گفتار ۱۱
- زندگی‌نامه‌ی سیمین بهبهانی ۱۳
- شاخصه‌های شعری سیمین بهبهانی ۲۳ - ترکیب‌های تصویری (وصفی-اضافی) ۲۶ -
 ترکیب‌های وصفی در شعر سیمین ۲۸ - ترکیب‌های وصفی مدرن ۲۹ - ترکیب‌های اضافی
 (تشبیهی-استعاری) ۲۹ - زبان در شعرهای سیمین بهبهانی ۳۳ - آرایه‌های ادبی در شعر
 سیمین بهبهانی ۳۷ - نغمه‌ی حروف «واج‌آرایی Alliteration» ۴۲ - قافیه و ردیف در شعر
 ۴۴ - بسامدهای ردیف در شعر سیمین بهبهانی ۴۹
- جای پا (۱۳۳۵-۱۳۲۵)..... ۶۵**
- افسانه‌ی زندگی ۷۱ - دیدار ۷۵ - رقاصه... ۷۷ - فوق‌العاده ۸۱ - معلم و شاگرد ۸۴ - زن در
 زندان طلا ۸۸ - اگر دردی نباشد... ۹۱ - آتش دامنگیر ۹۴ - جای پا ۹۶ - لاله‌های سرخ ۹۸
- چلچراغ (۱۳۳۶-۱۳۳۵)..... ۹۹**
- چلچراغ ۱۰۵ - غرور ۱۰۷ - چه عالمی دارم ۱۰۹ - شعله ۱۱۰ - تکاپو ۱۱۱ - گل خشک
 ۱۱۴ - مرگ ناخدا ۱۱۶ - فریاد! ۱۱۹ - در آفتاب پُشت پَرچین ۱۲۱
- مومو (۱۳۴۱-۱۳۳۶)..... ۱۲۳**
- شراب نور ۱۲۹ - یک دامن گل ۱۳۰ - موج خیز ۱۳۲ - آشفستگی ۱۳۳ - ای مرد ۱۳۴ -
 پنجره‌ها بسته‌اند ۱۳۵ - خسته مشو ۱۳۷ - بر من گذشتی ۱۳۹ - در تنگنای پيله ۱۴۰ -
 دلم دریغ... ۱۴۲

رستاخیز (۱۳۵۲-۱۳۴۱) ۱۴۵
رسالت ۱۵۱ - دنیای کوچک من ۱۵۲ - دیوار کوتاه... ۱۵۳ - خون مسموم شقایق ۱۵۴ -
آهوی دست‌هایت ۱۵۵ - زبان اندیشه‌ها ۱۵۶ - شاید که مسیحاست... ۱۵۸ - قندیل سرخ
سیب‌ها ۱۵۹ - غبار سرب ۱۶۰ - عایق سربی ۱۶۲ - از بوته‌ی خوشبوی گلپر ۱۶۴ - فعل
مجهول ۱۶۶ - درس تاریخ ۱۷۰

خطی ز سرعت و از آتش (۱۳۶۰-۱۳۵۲) ۱۷۵
مخوان... ۱۸۳ - نيزارها ۱۸۵ - ای جهانی سوگوار... ۱۸۷ - مخمل مژگان مشکین ۱۸۹ -
هنوز موی بسته را... ۱۹۰ - در کبود بی‌انتها... ۱۹۲ - در من نشسته به نرمی ۱۹۳ - باد،
فتح غروب را... ۱۹۵ - شکیب از که طلب داری؟ ۱۹۷ - آوای شما ۱۹۹ - در خواب هول
رفتم ۲۰۱ - نمی‌توانم ببینم... ۲۰۳ - مرگت زوال شتاب است ۲۰۵ - می‌روی، شاد باد
پروازت ۲۰۷ - بروید تا بمانم ۲۰۹ - بر صفحه‌ی ژرفای کبود... ۲۱۱ - خطی ز سرعت و از
آتش ۲۱۳

دشت ارژن (۱۳۶۲-۱۳۶۰) ۲۱۵
کولی‌واره (۳) ۲۲۱ - کولی‌واره (۱۰) ۲۲۳ - کولی‌واره (۱۴) ۲۲۴ - کولی‌واره (۱۶) ۲۲۶ -
همیشه در خیال من... ۲۲۸ - حضور ژرفی مرم... ۲۳۰ - دلم گرفته، ای دوست!... ۲۳۱
- دوباره می‌سازمت، وطن! ۲۳۲ - به لطف می‌آمد از دور... ۲۳۴ - خوشه بود، خوشه‌ی
طلا... ۲۳۶ - فارغ ز «من» چگونه شوم؟ ۲۳۷

یک دریچه آزادی (۱۳۷۴-۱۳۶۲) ۲۳۹
پلک به هم می‌نهم ۲۴۷ - درخت نارنج شیراز ۲۴۹ - شب، لاجورد و خاموشی ۲۵۱ -
سخت به جوشی، دلا! ۲۵۳ - خط به آخر آمده است ۲۵۵ - من با صدای تو می‌خوانم
۲۵۷ - صدای پای که می‌آید ۲۵۹ - دلم دارد سرِ بازی ۲۶۰ - شاد خوانی ۲۶۲ - بچرخ،
چرخ، همبازی ۲۶۴ - یک دریچه آزادی ۲۶۶ - بس که روشنم ۲۶۸ - خوشه به خوشه
عشق شد ۲۷۰ - مردی که یک پا ندارد ۲۷۲ - من زاده‌ام اینان را ۲۷۴ - کودک روانه از پی
بود ۲۷۷ - زنی که با قرص خورشید ۲۷۹ - بگذار اعتراف کنم ۲۸۱ - خناق ۲۸۳ - باور
نمی‌کنید ۲۸۴ - دوازده چشمه‌ی خون ۲۸۶ - چه برف شیشه‌مانندی ۲۸۸

«یکی مثلاً این که...» و تازه‌ها (۱۳۷۷-۱۳۷۴) ۲۹۱
بیرون ز خطی، ای «من»! ۲۹۹ - وقتی که تهمت می‌گذارند... ۳۰۱ - نوشیدنی، گرم یا
سرد؟ ۳۰۳ - پشت عروسک‌فروشی ۳۰۷ - زهی دهان‌گشودگان ۳۰۹ - صدای کیست؟
۳۱۱ - در حجمی از بی‌انتظاری ۳۱۳ - ای غزال جوان سال ۳۱۵ - گُل‌هات را بگذار این‌جا
۳۱۷ - ۱/۷۰، ۳۱۹ - من کاملاً باز چون گُل ۳۲۱ - نیمی از راه مانده‌ست ۳۲۳ - فضا چنان
حقیقی بود... ۳۲۵ - عشق حسرتی‌ست کنون ۳۲۷ - یکی مثلاً این که... ۳۲۹ - بشمار
برگ‌های گلی را ۳۳۱ - چراغ... کتاب ۳۳۳ - سبابه‌ام با کلیدی ۳۳۵ - سبز و بنفش و
نارنجی ۳۳۷ - که چی؟ ۳۳۹ - اِرهاب ۳۴۱ - صدای تو ۳۴۳

در سال ۱۳۵۵-۱۳۵۶ (۱۳۷۶-۱۳۷۷) ...
 در سال ۱۳۵۶-۱۳۵۷ ...
 در سال ۱۳۵۷-۱۳۵۸ ...
 در سال ۱۳۵۸-۱۳۵۹ ...
 در سال ۱۳۵۹-۱۳۶۰ ...
 در سال ۱۳۶۰-۱۳۶۱ ...
 در سال ۱۳۶۱-۱۳۶۲ ...
 در سال ۱۳۶۲-۱۳۶۳ ...
 در سال ۱۳۶۳-۱۳۶۴ ...
 در سال ۱۳۶۴-۱۳۶۵ ...
 در سال ۱۳۶۵-۱۳۶۶ ...
 در سال ۱۳۶۶-۱۳۶۷ ...
 در سال ۱۳۶۷-۱۳۶۸ ...
 در سال ۱۳۶۸-۱۳۶۹ ...
 در سال ۱۳۶۹-۱۳۷۰ ...
 در سال ۱۳۷۰-۱۳۷۱ ...
 در سال ۱۳۷۱-۱۳۷۲ ...
 در سال ۱۳۷۲-۱۳۷۳ ...
 در سال ۱۳۷۳-۱۳۷۴ ...
 در سال ۱۳۷۴-۱۳۷۵ ...
 در سال ۱۳۷۵-۱۳۷۶ ...
 در سال ۱۳۷۶-۱۳۷۷ ...
 در سال ۱۳۷۷-۱۳۷۸ ...
 در سال ۱۳۷۸-۱۳۷۹ ...
 در سال ۱۳۷۹-۱۳۸۰ ...
 در سال ۱۳۸۰-۱۳۸۱ ...
 در سال ۱۳۸۱-۱۳۸۲ ...
 در سال ۱۳۸۲-۱۳۸۳ ...
 در سال ۱۳۸۳-۱۳۸۴ ...
 در سال ۱۳۸۴-۱۳۸۵ ...
 در سال ۱۳۸۵-۱۳۸۶ ...
 در سال ۱۳۸۶-۱۳۸۷ ...
 در سال ۱۳۸۷-۱۳۸۸ ...
 در سال ۱۳۸۸-۱۳۸۹ ...
 در سال ۱۳۸۹-۱۳۹۰ ...
 در سال ۱۳۹۰-۱۳۹۱ ...
 در سال ۱۳۹۱-۱۳۹۲ ...
 در سال ۱۳۹۲-۱۳۹۳ ...
 در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۴ ...
 در سال ۱۳۹۴-۱۳۹۵ ...
 در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶ ...
 در سال ۱۳۹۶-۱۳۹۷ ...
 در سال ۱۳۹۷-۱۳۹۸ ...
 در سال ۱۳۹۸-۱۳۹۹ ...
 در سال ۱۳۹۹-۱۴۰۰ ...

... بی هیچ تردیدی مجموعه‌ی بی نظیر و پنج جلدی «شعر زمان ما» که تفسیر و تحلیل گزیده شعرهای پنج شاعر بزرگ معاصر: نیما، اخوان، شاملو، سپهری و فروغ را شامل می‌شود و طی سالیانی طولانی از سوی زنده‌یاد «محمد حقوقی» شاعر و محقق فروتن فراهم آمده بود، گنجینه‌ای گرانبهاست از شعر روزگار ما که انتشار آن با تلاش انتشارات نگاه میسر شد که جامعه‌ی ادبی اعم از روشنفکران و دانشجویان و دیگر اهالی فرهنگ از آن استقبال شایانی کردند تجدید طبع چندباره‌ی هرکدام از مجلدات آن، گواه بارز این ادعاست. دریغا که در هشتم تیرماه ۱۳۸۸ محمد حقوقی، ملک این جهانی وانهاد و به مصداق «ای بسا آرزو که خاک شده»، کار تدوین مجلدات بعدی شعر زمان ما، نافرجام ماند.

آنچه اینک برابر خواننده است دوره‌ای جدید از این مجموعه است که به‌واقع حاصل تلاش و تتبع محقق و ادیب معاصر «فیض شریفی» است که به روایت ایشان زنده‌نام «حقوقی» شش ماه پیش از فرو نهادن قلم، دوام و پیگیری و تألیف سایر مجلدات را بدو سپرده بود.

در دوره‌ی جدید، فراهم‌آورنده سروده‌های «سیمین بهبانی»، «نادر نادرپور»، «سیاوش کسرائی»، «نصرت رحمانی»، «منوچهر آتشی»، «سید علی صالحی»،

سخن ناشر

«من مرگ را سرودی کردم

سرسبزتر ز بیشه...»

ا.بامداد

«یدالله رویایی»، «فریدون مشیری»، «شمس لنگرودی»، «حمید مصدق» و «حسین منزوی» و... را مطمح نظر قرار داده و بی آنکه صرفاً قصد تقلید از شیوه‌ی کار زنده‌یاد حقوقی را داشته باشد با روش و دیدی علمی و مدرن، با واکاوی و جستجوی برگ‌های ادبیات معاصر، ضمن تحلیل و نقد اشعار هر شاعر، به‌گزینی هم از سروده‌های اثرگذار شاعران مورد بحث را نیز عرضه کرده است...

«انتشارات نگاه» مفتخر است در آغاز دهه‌ی پنجم فعالیت‌های فرهنگی‌اش، در کنار چاپ آثار بزرگان ادب معاصر ایران، بار فرونده‌ی زنده‌یاد محمد حقوقی را دگر بار بر دوش گرفته و با چاپ دیگر مجلدات آن که به سعی «فیض شریفی» فراهم آمده، این بار را به سر منزل مقصود برساند. به یقین این مجموعه همراه با تجدید طبع مجلدات پیشین، چنانکه گفته آمد مجموعه‌ی «شعر زمان ما» را به گنجینه‌ای بی‌بدیل بدل خواهد کرد که هیچ آشنا به شعری از آن بی‌نیاز نخواهد بود...

در انتهای کلام، یادی دیگر از «محمد حقوقی» این استاد فرهیخته و شعرشناس شاخص داشته باشیم که به قول سهراب سپهری در شعر «دوست»:

«بزرگ بود
و از اهالی امروز بود
و با تمام افق‌های باز نسبت داشت...»

علیرضا رئیس دانایی

پیش‌گفتار

شعر زمان ما نام عام کتاب‌هایی بود که آقای محمد حقوقی، به همت انتشارات نگاه، هر فصل یکی از مجلدات آن را منتشر می‌کرد. شاعران بزرگ معاصر ایران که در این کتاب‌ها، شاخصه‌ها و چگونگی شعر آنان و به تقریب همه‌ی جوانب کار آنان را دربرگرفته بود، نیما، اخوان، شاملو، سپهری و فروغ فرخزاد، بودند.

مرگ تأثرآور و نابهنگام آقای حقوقی، باعث توقف این مجموعه‌ها شد. شاید شش ماه پیش از این اتفاق غم‌انگیز بود که ایشان تلفنی از من خواست تا این کار را پی بگیرم. از آن‌جا که دکتر ایرج صف‌شکن از گفت‌وگوی نگارنده‌ی این واژگان با جناب حقوقی آگاهی داشت. این مطلب را با مدیریت انتشارات نگاه در میان نهادند و ایشان با توافقات و تفاهمات و تعهداتی که در قبال مجموعه‌های یاد شده دارند، پذیرفتند تا برای آشنایی بیشتر شاعران جوان و دانشجویان، شاعران دیگری که در ادبیات معاصر ایران تأثیر بلامنازعی داشته‌اند، مورد نقد و تحلیل و بررسی قرار گیرند.

بر همین مبنا شاعران بزرگی چون سیمین بهبهانی، نصرت رحمانی، نادر نادرپور، منوچهر آتشی، سیاوش کسرای، سیدعلی صالحی که در پیوند با شاعران گروه اول بوده‌اند، در وهله‌ی اول در نقد و تحلیلی خطی و زمانی مورد بررسی قرار می‌گیرند. به معنی دیگر به جز چگونگی سرایش شعرها و زبان شعری، درون مایه، جهان‌بینی و تأثیرپذیری و تأثیرگذاری آنان، ساختار شعری